

UČITELJSKI T O V A R Š.

~~~~~
List za šolo in dom.

Izhaja 1. in 15. dan vsakega mesca, in velja za celo leto 2 gold. 50 kr.,
za pol leta pa 1 gold. 30 kr. nov. dn.

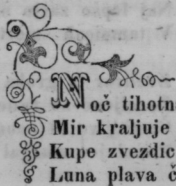
Tečaj III.

V Ljubljani 1. aprila 1863.

List 7.

SV. CIRIL IN METOD.

oč tihotna dom pokriva,
Mir kraljuje nad zemljó,
Kupe zvezdic svit razliva,
Luna plava čez goró.

Pa oblak nebo pokrije,
Silni piš ga pripodi;
Gosti dež se jezno vlije,
Grom in blisk se oživi;

Lomi drevje, lipe, hraste,
Vžiga sela vterjene.
Vse storjeno, in kar raste
Hudi uri vklanja se.

Vriš in piš in stok se sliši;
Ura bije polnoči —
Vsak si dobro to zapiši:
Doba nova se rodi.

Čudni blisk naenkrat švigne,
Vse oblake razpodí;
Sreče up veselo migne,
Zora zlata zažari.

J. Lavrič.

Pobožne misli.

Veliki četrtek.

Zveličar svoje k sebi vabi,
V ljubezni serca, duh topi;
V britkosti ljubih ne pozabi,
Spomin jim vedni zapusti.

Napak se čisto otrebimo,
Presveti god obhajajmo!
V ljubezni pravi se vterdimo,
Za dobro bolje vnemajmo!

Zveličar bo sprejel nas milo
Ponižal rad se k nam do tal,
In enkrat bo nam za plačilo
K omizju večnem' priti dal.

Veliki petek.

Na gori smertni križ stoji,
Zveličar, oh! na njem visi;
V ljubezni živi umerje,
Da vrata rajske nam odpre.

Glejte, kako je vse strašno,
Žaluje zemlja in nebó!
Sam božji sin se daje v dar,
Komu bi to ne bilo mar?

Hvaležne naj teko solzé,
V ljubezni bije naj sercé:
Čast, hvala bodi večni čas
Zveličar teb', ki rešiš nas!

Velika sabota.

Oj grob zveličarjev premili,
Iz tebe dije rajske cvet!
So hvalni venci te ovili,
Slavi vesoljni že te svet.

Pobožni vtrinja v te solzice,
Ubogi v tebi se živí,
Mladina znaša ti cvetice,
In starček se te veseli.

Oj božji grob, na tvoji skali
Stoji zdaj naše upanje!
Ne bomo groba več se bali,
Ker nam zveličanje odpre.

Velika nedelja.

Pozdravljen danes bodi
Veseli dan povsodi!
Naj lepšo zarjo si nam dali,
V tamnicah smertnih luč prižgal.

Aleluja!

Zveličar 'z groba vstane,
Zaceljene so rane!
Častiljivo in neumerjoč
Prišel je, zmagal groba noč!

Aleluja!

Veseli up navdaja
Sercé nam zdaj iz raja,
Zveličar večno naš živí,
In v grobu svojih ne pustí.

Aleluja!

A. P.

Mili glasi o učiteljski plači.

V prvem tečaju, v 12. listu „Učit. Tovarša“ sem govoril o rani našega učiteljskega stanu, ktera ovira in zaderžuje zaželeni vspah in napredek učiteljski. Od tiste dobe pa se ni še ta rana zacelila, saj se niso tudi zdravila za njo, žalibog! celó nič rabile. Tolažiti se moramo tedaj s pregovorom: „Čas je zdravnik vseh ran.“ Toda ta pregovor se ne bo vresničil nad nami, ako svoje roke le križem deržimo, in se ne poprimemo vsake prilóžnosti, ktera bi nam mogla v tej zadevi kaj pomagati in nas rešiti enako deski na valovitem morju, ktera

se loči od razbite barke in večkrat mornarja, kateri se je oklene, zanese na rešivni breg. „Pomagaj si sam, in pomagal ti bode Bog!“ Te besede nas morajo voditi. Ravnajmo se po njih, ker one imajo zdravilno moč za našo rano!

Ta rana pa, katero mislim, — kdo je ne bi uganil?! — je nedostojna, da! v primeri z dolžnostmi neopravičeno borna plača mnogo naših učiteljev. Koliko slabih nasledkov izvira iz nje, to dokazovati se mi zdi bob v steno metati; saj kdor ima oči, lahko vidi, kdor ima ušesa, to lahko sliši.

Geslo sedanjega časa je in mora biti: „Naprej!“ Da tudi učitelj ne sme zaostati, se vé; zakaj, kjer ni napredka, tam je rakova pot; stanja pa ga ni v naravi.

Kam pa, za božjo voljo, kam hoče priti učitelj s 150, z 200 ali z 250 goldinarji letne plače! Ali si more od teh dohodkov le količkaj odtergati, da bi si omenil in preskerbel hrane za svojo duševno omiko? Stiskati in stiskati mora med letom, in srečen je, ako jo prerine, da ni konec leta v kacicah bukvicah njegovo ime zapisano pod rubriko „soll“. Ako ima pa še več drugih zdravih zob, kateri mu jesti pomagajo, pa Bog pomagaj! kakošno mora biti spoštovanje do učitelja in sploh za ves učiteljski stan, ako vsak lahko vidi revšino in pomanjkanje v njem? Vsi drugi javni stanovi so bolj vredeni, in skerbelo se je tudi za njih materialno stanje, le na učiteljski stan se je na zadnje mislilo. Gotova resnica je, ktera se ne dá ovreči, da je učiteljski stan eden naj potrebnših in naj koristnejših naprav v vsaki državi. Vpraša se tedaj, ako se mu priznava visoka vrednost duševno, zakaj se mu ta tudi vidno ne priznava in djansko ne kaže? Zakaj se mu ne odloči tudi v materialnem obziru vredno mesto med drugimi javnimi stanovi? Saj menda vendar ni ta stan že v vedno terpljenje odločen, ker si ni nobene krivice svest. Dokler se pa v tem obziru učiteljskemu stanu ne zboljša, bo želja po dobrih in omikanih učiteljih ostala le želja in prazna sanjarija; brez njih se pa namen učiteljski ne more popolnoma doseči. Učitelji so izobraževavci narodovi. Ako se hoče tedaj narod na višjo stopnjo izobraženosti dvigniti, morajo biti njegovi učitelji pripravní in sami izobraženi.

Naj si bo pa tudi učitelj izobražen in sposoben za svoj stan, naj ima vse vednosti, ktere se od dobrega učitelja tirjati morejo, ali bo mar z veseljem in vselej toliko storil, kolikor bi lahko, če vidi, kako se mu naplačuje njegov trud? Gotovo

ne! Zavernil me bo morda kdo: „Dobrega učitelja čaka unkraj boljše plačilo, saj mora zato tudi kaj storiti.“ Prav imaš prijatelj, to je vse prav lepo in dobro, al učitelji niso duhovi, in kaj morejo zato, da natora pri njih tudi tirja svoje postave, — vsakdanjo hrano! Saj mi tudi ne tirjamo nič nepravičnega; iščemo le, kar more že sama pamet kazati, da smo opravičeni iskati, ako primerjamo važnost učiteljskega stanu z drugimi javnimi stanovi. Mi iščemo, da se po imenitnem namenu učiteljskem tudi njegov trud tako poplača, kakor vsakemu drugemu tako važnemu stanu. Mi iščemo le toliko, kolikor je za učitelja v človeški družbi potrebno, da more pošteno in tako shajati, kakor se tirja od vsakega učitelja, ne pa, da bi ravno on bil v tem bela vrana med drugimi. Komur je tedaj količkaj mar za boljše spoštovanje in napredek našega stanu in šol, mi bo gotovo to priterdil.

Dobro sicer vemo, da naš že dobro obloženi kmet ne more dosti več nositi, pa tega nismo mi krivi. Toraj mislimo, da ne more ta okoliščina samo našega stanú zadevati, da bi bil ravno on vedno naj prvi tam, kjer se ima varčno ravnati, naj zadnji pa tam, kjer se delovec po zasluženji plačuje.

Kar pa še tu pa tam učitelju verh tega, da ima slabo plačilo, njegov stan še bolj grení in mu revščino še bolj povikšuje, je še to, da se mu večkrat še ta kervavo zaslužena trohica ne dá, kadar bi se mu imela dati, in kadar je učitelj pričakuje. Dobro vemo, da slabo plačan učitelj ne more imeti doma v svoji omari zakladov, ker mu še za proti primanjkuje. Kaj pa mu je početi, ako svojega plačilca ne dobi ob času, kakor bi ga imel dobiti in mora zato še le pri gosposki pravice iskati, zraven pa mesce in leta čakati? Ali hoče iti ta čas po hišah beračit ali naj se pa v dolgove zabreda, da mu bojo s perstom za njim kazali? — O ti zlata doba preteklega veka, ki za učitelje svojih narodov nisi imela boljšega zavetja, in nisi vedila vrednejšega mesta zanje najti! V poznih časih še bodo prebirali liste tvoje povestnice, ter stermeli nad tvojo nepravičnostjo, s katero si plačevala trud svojih izobraževavcev — svojih učiteljev!

Krivičil me bode znabiti kdo, da nepotrebne jeremijade pojem ali celó brez vzroka. Toda meni pri tem ni zato, kaj bo ta ali uni rekel, ampak spolnovati mislim s tim dolžnost,

ktero mi naložuje pravica, odkritoserčnost in bratovska ljubezen do svojih sodelavcev.

Nadjali smo se, da bo v deželnem zboru prišla versta tudi na naše šole, pa do zdaj ni bilo še tega, ker vemo, da se vsemu ne more naenkrat kaj. Ali učitelji sicer nimamo nobenega zastopnika iz našega stanu v njem, pa poznamo v njem možake, ktere že davno cenimo, ki jim je za domačo reč zares kaj mar. Njim tedaj izročamo ponižno prošnjo, naj bi povzdignili pri prvi priložnosti svoj glas, da se učiteljem pomaga zboljšati njih revni stan.

Da se pa to zgodi, je treba:

1. Da se učiteljska plača zviša na naj manj 300 gl., podučiteljska pa na naj manj 200 gl. na leto, kjer do zdaj ne dosega še tega zneska. Kolikor bi se pa več od tega storilo, toliko bolj bi kazalo od pravega zapopadka, ki ga imajo dotični od važnosti učiteljskega stanu.

2. Kjer bi se učitelju vstanovila plača v denarjih, naj bi se mu ta izplačevala kakor vradnikom po mesečnih obrokih. Zatoraj bi bilo naj pristojniše, da bi se šolski denar z davki pobiral in bi se toraj tudi v c. k. davkarijah prejemal. Da bi učitelj svojo plačo pri krajcarjih pobiral, kakor je še zdaj sem ter tje navada, ne gre, ker to je učiteljskemu stanu nepristojno, ter se bolj čedniku, kakor pa učitelju spodobi. Posnemanja vredne so pa v tem obziru taiste soseske, ktere so enkrat za vselej vstanovile toliki znesek v dnarjih, da se učitelj plačuje od obresti te glavnice, ter nima potem nikakoršnih sitnosti zastran svoje plače in jo lahko vselej ob času dobiva. Soseski pa tudi ni treba vsako leto učitelju plače skladati.

3. Ravno tako bi bilo pa tudi potreba, da se osnuje postavna pravica, po kterej bi se mogle razreševati vse pritožbe učiteljeve zastran plače k večemu v 14. dneh, ne pa da bi ležale, kakor se je do zdaj po marsikterih vradnijah godilo, ne le mesce, ampak cele leta, predenj je bilo kaj. Res da govori 205. §. politiških šolskih vredb; da imajo dotične gosposke skerbeti, da se učitelju njegova plača odrajta, ako bi se mu znabiti kdo vpiral; toda v kolikem času mora to dotična gosposka izversiti, ni govorjeno. Zatoraj nekterim tih gospodov ni nikdar prepozno enake pritožbe učiteljev zastran plačila razreševati, ker si menda mislijo, da je že zadosti, ako se učitelju le plača stirja, naj si bo tudi štiri leta pozneje kot

bi se moglo zgoditi; učitelj naj se pa ta čas menda zapuži kakor gosenca, ali naj pa šolske stene grize.

To bi bilo potreba naj prvo in hitro vrediti. Sicer pa od drevesa, katero boleha na svojih koreninah, ne tirjajte veliko in dobrega sadu!

Fr. Gerbic.

Koliko moči do mladosti ima zgodnje soznanje lepoznanstva, in kakšne dolžnosti izvirajo iz tega za odgojitelja in jezikoslovnega učenika.

(Dalje in konec.)

Branje naj pa služi v podlago pri učenju. Ker je pa bilo v 23. l. „Učit. Tovarša“ preteč l. na st. 367. razloženo, kako naj učitelj ravná, da bo šolsko branje dosti prida dalo, nepotrebno se nam zdi, da bi to ponavljali; gledé na podučevanje v jeziku hočemo dostaviti kaj malega.

Duh je, ki oživlja, čerka pa morí. Jezik oživlja se v govorjenju, ter je podoben živemu studentu, ki se pretaka od serca do serca. Iz živega studenca naj se tedaj zajema; jezikoslovne vodila naj se izpeljujejo iz klasičnih spisov in naj se primerjajo z ljudskim govorom; nikar naj se pa duh ne odganja in mertvi deli v celoto ne skladajo. Svojina jezika se ne spozná iz tistih besedi, kratkih ali dolgih stavkov, kateri so nalašč za to skovani, če niso vzeti iz govora. V podlago nauka naj bode klasično spisano berilna vaja, tega ali unega zadržaja, da le ne presega razuma učencev; na njo naj stavi učitelj ves svoj poduk, z njo naj počituje jezikoslovne pravila; iz gradiva naj pa razvija zapopadke, in naj učence napeljuje, da bodo tako brali, kakor smo zgoraj omenili, namreč resnobno. Pri izglednih vajah naj učitelj zgodovino razlaga, naj vadi učenca, da značaje po njih osebnosti odbira in prav presojuje; naj posebno povzdiguje in skazuje, zakaj je to ali uni lepo, načert ali osnovo vsega naj razločuje; v kratkem: vse naj stori, da bi mlade čitatelje s to podlago (berilno vajo) dobro soznanil. Iz berila naj se jemljejo zgledi in naloge za pismene vaje in pglavitnejše ali bolj zanimive reči naj se iz glave naučé. Ako se tako uči, bodo učenci in učitelji radi brali in brano prežvekovali; učenec se bo navadil resnobno brati, in kadar bo pozneje kej bral, ravnal ne bode tudi drugače, in odpravila se

bo tista prenapeta razdražljivost pri branju, pred katero smo prej svarili. Ako učitelj tako ravná, raste z okusom tudi pametna presoja pri učencu, se estetično izobrazuje, in če tudi pozneje kakšne slabe bukve, izdelk prenapete fantazije, v roke dobi, bode znal jih ceniti in najdel bo varha v svoji požlahnjeni naravi z zdravim okusom. Za tako podučevanje je pa treba učenika izurjenega in obče omikanega. *)

Mestnim in realnim šolam bi namestovalo takšno branje pa skerbno razlaganje domačih mojstrov tisto omiko, katero zadrživajo učenci višjih šol po branju Rimljanov in Grekov. Posebno pa bi bilo dobro, ko bi ženstvo po odgojiščah z duhom in srcem vpeljalo se v domače slovstvo; ker pri odgojevanju ženskega spola se velikokrat bolj napčno ravná, kakor pri dečkih.

Takšno podučevanje v jeziku požlahnuje serce in oživljuje domišljijo. Ona pa ogreva mërzlo človeško življenje, zbuja v njemu čutje do vsega lepega in mu slajšuje grenko življenje človeško serce. Saj tudi kristjanu ni domišljija prepovedana, in naj častitljivši možje imeli so prav dostikrat prav živo domišljijo, post. sv. Francišek asiski, ki je prvi jaslice začel narejati i. d.

Slovenska mladost bila je do sedaj na veliki zgubi. Kteri jezik se namreč tako človeškega serca prime, če ne materni? Ali slovenski otrok ni se smel izobraziti v maternem jeziku; kaj čuda, da so zginili iz njegovega serca naj nježniši občutki! Kako globoko vednost človeškega serca razodeva pač tisti, ki zavedno zagovarja pravice maternega jezika po šolah!

Nobena človeška moč naj se ne zatiruje; vsaki se morajo potrebne pota odkazati in omejiti. Lih tako je tudi z domišljijo, tisto nebeško iskrico, ki duša po nji sope. Primerja se pohlevnemu ognju, katero deviško varovano ogreva in oživlja, razbujeno in razpihano pa pokončuje. Právijo tudi, da okrotena, ljubeznivo vravnana domišljija življenje podaljšuje.

Izobrazujmo in vravnajmo to dušno moč s tim, kar je naj boljšega in čistejšega; vadimo mladost, da lepe spise prav vživa, in potem smo storili vse, kar more škodljive nasledke zgodnjega branja lepoznanških spisov odvrčevati. —k.

*) Za takšno podučevanje v nemškem jeziku pisano je dosti pomočnih knjig za rojene Nemce; Slovincem pa ne ostane drugega, kakor ledino orati. Rajnki škof Slomšek pisali so v Drobtinica h kratek navod za drugo berilo po ljudskih šolah. Vsaj nam tudi dosihdob takih knjig treba ni bilo!?

Praktična slovensko - nemška gramatika.

(Dalje.)

Ali je pristojno, da se otroci vodil za nemški jezik (deutsche Sprachlehrrregeln) iz glave učé? Mislim da, in sicer zato, ker

1. Bodo otroci veliko bolj pazljivo poslušali razlaganje, če se jim reče, da bodo to morali iz glave povedati.

2. Ker pri pismenem izdelovanju to otrokom neizrečeno koristi, in se lahko napeljujejo, ako vodilo znajo, da pomoto sami najdejo.

3. Učenik že tako mora pravila slovenskega jezika otrokom prežvekovati, da jih v glavi obderžé, in bi se ravno pljuča izmetal, ko bi še nemške vodila toliko časa moral pripovedovati, da bi jih v glavi obderžali.

Pravijo sicer, da otrokom ni treba vodil iz glave znati, da to v življenju nikakor ni potrebno, da se to vse hitro pozabi, da je škoda za čas, če učenik kaj takšnega zahteva. To je sicer vse res. Iz teh vzrokov je nova metodika v ljudskih šolah skor vse oblikoslovje zaverгла, in v tem stari šoli ravno narobe ravnala. Ali svet je spoznal, da v sredi med obema je resnica; že zahtevajo pedagogi, da naj se po šolah oblikoslovja zopet bolj poprimejo, eni še celó vse novo grajajo in staro hvalijo. Svet je spoznal, da otroci v ljudskih šolah, tudi kadar se maternega jezika učé, brez stalnih ukrojev (definicion-ov) ne morejo shajati. Koliko bolj je to pri naših slovenskih otrocih, kadar se nemškega, njim večkrat čisto neznanega, jezika učé. Te stalne vodila jih bodo pri roki peljale, da se bodo v nemškem jeziku zavedili, znajdlji, in te vodila morajo otroci že iz prvega razreda sabo prinesiti.

Pristopimo sedež k vajam slovensko-nemškim.

C.

1. letati, plavati, zbirati, delati, šivati, jokati, igrati so nedoveršivni časovniki V. oblike po Metelkotovi gramatiki in obderžujejo prvotno glasnico *a* v vseh osebah sedanjega časa.

2. Rezati (režem) skakati (skačem) i. d. v.

Tukaj nahajamo časovnike raznih oblik; vsi tukaj navedeni pa v prvi osebi sedanjega časa glasnico spreminjajo in prejmejo *e* pred *m*. post.: režem; skačem; pojem i. d.

3. Časovniki tukaj navedeni pa prejemajo v sedanjem času (izjemši risam in rajtam) *i* pred *m. n. p.* bojim se, kričim i. dr.

Kako naj učitelj ravná s temi vajami, mu opomba pové.

Učenik pa, ki hoče kaj več znati, kakor ravno otrokom pové, mora poznati oblike časovnika slovenskega, doveršivne in nedoveršivne časovnike i. t. d.

(Dalje prih.)

Pomenki

o

slovenskem pisanji.

XIV.

T. „Enaka je tudi s predlogom *s*, ki se spreminja v slovenščini pred samoglasniki in pred mehкими soglasniki v *z*, pred *nj* pa celo v *š*, n. pr. s križa — z gore — ž njive; s trakom — z oljem — ž njim“.

U. Ali se je vedno tako spreminjal?

T. V stari slovenščini je bilo le *s'* na koncu s terdim polglasnikom (jer); pa tudi drugod, v sedanjih slovanskih jezikih se ne spreminja tako zelo, kjer imajo ali *s'* z lastnim znamenjem ali pa *s*, *sa*, *so* itd.

U. Kako je bilo v novi slovenščini?

T. Do poslednjih časov niso bili kej dosledni v tem, ker terdih in mehkih soglasnikov niso na tanko ločili; pisali so časih ravno narobe.

U. Še sedaj se mi zdi neprimerno pisati samo *z* ali *s* posebej kakor besedico!

T. Čutili so to že nekdanj, torej so pisarili nekteri skrižem — zbratom, *s'*križem — z'bratom, *s'* križem — z' bratom, in nedavno so se vendar zedinili v tem, da znamenje ' opušajo.

U. Saj je prav, ker ni lepo in mudí v pisanji.

T. Ker za nekdanji polglasnik nimajo nobenega znamenja, si prav pomagati ne morejo. Vendar rabijo sedaj *z* in *s* pravilno, in sicer *s* le pred terdimi soglasniki.

U. Ti so: *c*, *č*, *f*, *h*, *k*, *p*, *s*, *š* in *t*.

T. Prav. Kadar se začne naslednja beseda s katerim teh soglasnikov, rabi vselej *s*, sicer pa *z*.

U. To je lahko. Kako pa je zastran *z* in *š*? Ali se mora *z* vselej spreminjati pred *nj* v *š*?

T. Res sega *i* ali *j* časih celo čez svojega bližnjega sosedo (*l* ali *n*) nazaj ter spreminja sikavce v šumevce; p. poslati — pošljem; misliti — pomišljevati; voziti — voznja; prositi — prošnja. Po tem so jeli nekteri pisati, kakor se sim ter tje čuje tudi v govorjenji: *š* njim, *š* njive, *iš* njega.

U. Celo *breš* ali *prež* njega in *češ* njo sem že tu in tam vidil. Kake misli si ti v tej reči?

T. Tistih znamenj nad pismeni sploh nimam rad; torej je moja misel ta, da se v pisanji opusti tisto znamvanje ter bravcu prepusti izreka. Kjēr se govori *čež* njo, *ž* njim, *brež* njega, naj se govori, sicer pa čisto piše, kakor pišejo drugi Slovani: *z* njim, *z* njo, *brez* njega, *čez* njivo itd.

XV.

U. S tem se vjema nekako predlog *k*; časih berem namesti njega *h*.

T. Tega tudi nekđaj ni bilo. Pisali so le *k'* s terdim polglasnikom (*jer*) na koncu; pozneje je *jer* odpadel, in ker se je nekterim *k* pred terdimi soglasniki, zlasti pred *k* ali *h* preterd zdel, so ga spremenili v *h*.

U. Bral sem, da gorenski ali sploh zahodnji Slovenci *k* spreminjajo v *h* pred *g*, *k*, *c*, *č* in *š*: *h* gori, *h* koncu, *h* cesti, *h* čelu, *h* ženi. Ali gre to posnemati?

T. Še zdaj Slovenec sploh ne dela tega razločka, nekđaj ga tudi ni delal, in pri družih Slovanih (*k*, *ka*) ga tudi ni. O tem sem ravno tiste misli, ktere sem o *z* in *š*: Naj se prepusti izreki po raznih krajih ter piše vsegdar *k*: *k* bratu, *k* sestri, *k* cesti itd.

U. Pisati čem tedaj le *z* njim, *brez* nje, *čez* njivo, in *k* čelu, *k* hribu, *k* gori itd. —

XVI.

U. „Vaščani, piščet, beliščī, košček, voščēnica, itd.“ se bere v najni knjigi; zakaj se midva ne pomenkujeva tako in zakaj najni pomenki niso pisani s *šč*?

T. Kakor marsikaj družega je tudi pisme *šč* v slovenski

pisavi v kratkem nekoliko tiste veljave spet dobilo, ktere je nekdanj veliko več imelo.

U. Tedaj se je v staroslovenšini *šč* pisalo?

T. Pisalo se je, ali imelo je večidel lastno znamenje v stari abecedi.

U. Ali se je tudi tako izgovarjalo, kakor se zdaj izrekuje?

T. Po nekterih se je glasilo *št*, po družih *šč*, in spet po družih *šč*.

U. Kako pišejo Hrovatje, Serbi ali drugi Slovani?

T. Tisti, kteri imajo staro azbuko, imajo posebno znamenje; in eni pišejo *št* eni pa *šč*: pušten, odpuščenje, igralište, dvo-rište ...

U. Kako so ravnali pisatelji v novoslovenšini?

T. V XVI. stoletju se najde večkrat, vendar sim ter tje samo *šč*: *isčem*, *kersčanski* ali *karsčanski* nauk, *gosposčina*, *odpuščenje* itd.; poznej so pisali skorej sploh le *š*, v novejših časih pa se poprijemajo mnogi spet pisave *šč*.

U. Ali se pa tudi govori kod po Slovenskem?

T. Po vzhodnjih ali jutranjih, tudi po notranjih krajih Slovenstva se čuje precej na tanko, po zahodnjih izgovarjajo *š*, vendar nekoliko bolj ostro in terdo memo navadnega. V sredi Slovenije se pač ne čuje v navadnem govoru.

U. Zakaj se ga midva ogibava v pomenkih o slovenskem pisanju, ker ga rabijo sedanji čas tako glasoviti pisavci?

T. *a)* Ker mi žali uho (bodi si *šč* ali *št*); *b)* žali oko, in *c)* moti ter zaderžuje roko v pisanju, — tiste kljuge ali rogovile molijo navkviško ter bôdejo v oči, in zlasti nektere besede so po tej pisavi vse ščetinaste; *d)* večina Slovencev vendar ne izrekuje prav *šč*, in *e)* mnogim, premnogim bi se morebiti celo smešno zdelo, ko bi očitno jel govoriti tako. V nekterih besedah še meni zvoní prav priskutno in neprijetno, p. *kersčanska* vera; *voščim*, *voščilo* — kakor bi bilo iz *voska*, kar se *vošči* komu za god, — ali pa *koščate* drevesa, kakor da bi bile iz *kosti*!

U. Od kod je vendar beseda *vošiti*, *vošilo*, da pišejo eni *vošiti*, *voščilo*?

T. Besedo *vošiti* razlagajo eni *a)* iz nemškega *wünschen*, eni pa *b)* iz nekdanjega *veštati* ali *veščati* (*loqui*, *praedicare*, *consilium dare*) skorej tako, kakor iz *vedem* — *vodim*, *vezem* — *vozim* itd.; toda iz tega imamo mi menda

večati, dasi v nekoliko drugačnem pomenu. — Bere se v prav veljavni knjigi, da je v š e č nam. vo š e č (optatus) iz vošiti; vendar še ni nikomur na misel prišlo pisati v š č e č nam. v š e č, kar bi se iz doslednosti móglo iz vo š č iti.

U. Kako se pa beseda ko š at razlaga? Da se ne sme pisati ko š č ato drevo, se tudi meni dozdeva.

T. Beseda ko š at se razlaga iz kosa (capilli, Zopf, tudi rus. in serb.); od tod k ô sem (Bund z. B. Flachs) prediva, kosat, kosast, ko š at (nam. kosjat, ästig, ausgehnt), k o s m a t (hirsutus) itd.

U. Torej pa le pravilno ne rabijo š č !

T. In dostikrat se napak pisari, kjer bi se ne smelo.

U. Kdaj, v katerih besedah se ima prav za prav pisati?

T. To določiti je težko. V mnogih smo ga čisto zgubili, kjer je nekdanj bilo; v nekterih se je v š, v nekterih v č spreverglo itd.

U. Ali se ne da terdno pravilo postaviti, po katerem naj se piše?

T. Š č nastane iz terdih soglasnikov: *sk, st, sc, sč, ck, gt, ht, kt, zč* itd. p. iščem — iskati, puščati — pustiti; kosček — košček; pišče — picek; nihče — nišče; ščit in škit; plašč — plahta; družčina — drugsk — družsk-ina; meščan — mest — mešk-jan itd.

U. Ali imava še kaj vzrokov, da ne piševa v svojih pomenkih š č ?

T. Nekaj sem jih že povedal; imam jih še nekaj, in sicer: *f)* ker nimamo sedaj lastnega znamenja za ta glas. Nekdanj so ga imeli; toda eni so ga razvezali pisaje *št*, eni *šč* ali celo *šč*. Uno je meni bolj v š e č, pa je v slovenšini manj navadno. — *g)* Kakor na zahodnji strani izgovarjajo v teh zadevah le ojštri š, tako se mi zdi, da tudi na vzhodnji ne izrekujejo prav na tanko š č, ampak s č. Da je to verjetno, posnamem tudi iz tega, ker so naši nekdanji pisatelji rabili *sč* nam. š č: kersčanski, iščem itd.; in to meni tem bolj dopade, ker zgine vsaj ena rogovila ali kljuka po našem pravopisu, da ni treba dveh (^{vv}) zaporedoma. *h)* V znanstvenih spisih in knjigah za visoke šole, za učene ljudi, za tako zvane jezikoslovce naj bi že bilo, da se razlaga ali izpeljava sim ter tje lože razvidi; za ljudstvo, za priproste bravce se mi celó nepotrebno zdi. Tega pa nikakor ne razumem, da se celo naši časnikarji poprijemajo tega pisanja,

oni, ki vendar v naglici, kar se da, kratijo in kračijo lepi jezik slovenski!...

U. Kteri svet mi daš na vse to, — kdaj čem pisati *šč*?

T. Moja misel je ta: ali *a)* napravimo lastno znamnje, lastno pisme za ta glas, ali *b)* ostanimo pri navadnem *š*, ali pa *c)* pišimo, kakor so poskušali v XVI. veku, *šč*, ker je vsaj nekoliko manj osorno in ne kazi tolikanj pisma, ne žali ne očesa ne ušesa.

U. Popolnoma se blezo vendar ne moremo ogniti *šč*, post.: košček, ubošček, ščapin, Leščan, Novomesčan itd.

T. V besedi košček je nepotrebna ta pisava (*šč*), in bolje je pisati košek iz kosec; ubošček iz ubošec, in *š* se le zavoljo naslednjega *č* ostro izrekuje; namesti ščapin sem jaz slišal le capin iz capa; iz Lesce se prav lepo da razlagati in pisati Lesčan; tako tudi Novomesčan itd. Moj svet je torej, da se piše, kadar je treba, *šč* nam. *šč*.

U. Dejva poslej pisati tako, serčnost velja!

P a š n i k.

Pravo spoznanje učiteljskega stanu. Vsak učitelj mora spoznati, da poprej, preden postane kdo učitelj in hoče ljudi izobraževati, mora biti sam dober človek, t. j. pravi izgled in ogledalo za svoje učence. Učitelja morajo vsi njegovi učenci lepo spoštovati; on pa mora biti tudi spoštovanja vreden, in vsak učenec mora biti prepričan, da je učitelj človek, kterege vsi razumni in dobri ljudje cenijo in ljubijo zavoljo tega, ker je umen in njih dobrotnik. Učitelj mora biti odkritoserčen do svojih učencev, če hoče, da so mu tudi odkritoserčne otroške serca, in po teh serca staršev. Učitelj mora svojim učencem podariti ves svoj čas, ves svoj trud, vso svojo skerb, ljubezen in vsega. — Ljubi učiteljski brat! bodi pravičen in dobitljiv do vsakega! Delaj vselej in vse s keršansko ljubeznijo in miloserčnostjo; ljubi druge iskreno, da bodo drugi tebe ljubili; postrezi vsem, in tudi drugi bodo tebi postregli; bodi pravi oče svojim učencem, pa bodo tudi oni tvoji dobri otroci; pazi vedno na svoje učence, pa bodo tudi oni marali za tvojo besedo. Nobenega otroka ne odlikuj preveč od drugih, če se sam ne odlikuje, in ki to zasluži. Če so starši kterege otroka pre-

možni ali ubožni, gosposki ali kmečki, imenitni ali prosti, to naj jih v šoli ne razločuje. Varuj se, da nepravilno in po licu nedolžnih serc svojih učencev ne razžališ. Bodi pravičen in mož beseda. Ne misli, da otroci ne previdijo tvojih osnov in namer, ampak vedi, da ti otroci že na obrazu berejo željo, ki ti iz serca kreše in lice obliva z žarkom iskrenosti, pa te tudi spoznajo, če si hinavski. Otroci se ne dajo tako hitro oslepiti, kakor kdo misli. Otroci so ostri sodniki naših besed in djanj. Dober duh ali hudoben, ktereга učitelj diha, se kaže v vsem, kar učitelj stori, in z njim dihajo ravno tako tudi učenci. Vsaka hinavsčina učiteljeva in vsaka njegova zvižaja je kakor mraz, ki zatira njezne cvetice, ter pogubljuje vse lepe lastnosti.

P i r h i.

Veliko saboto
Popoldne je že,
Zvonovi veselo
K vstajenju budé.

Otroci veseli
Pa k mami tekó,
Za pirhe rudeče
Jo pros'jo lepó.

Ali mater ubožno
Solzice topé,
Otrokom kaj dati
Za pirhe ne vé.

V ljubezni jih gleda,
Objema serčno,
Potem jih tolaži
In reče takó:

„Preljubi otroci,
Vbročiti kaj ni,
Ubožcem se tako
Velikrat godi.

Le pojdite v cerkev,
Molite lepó,
Že Bog blagoslovil
Nas reveže bo.“

Otroci pobiti
Vsi v cerkev gredó,
Bogu potožili
Nadlogo so vso.

Ko k domu pa pride
Zdaj družbica ta,
Na mizi stojita
Pletarica dva.

Lej v enem so pirhi
Rudeči kot mak,
In v drugem po peki
Je bel popertnjak.

To striček poslali
So v hišo za god, —
Kdo drugi pa vendar
Ko oče sirot?

A. P.

Novice.

Iz Zilske doline na Koroškem. F. V. — Dragi „Tovars!“ danes Ti povem, da smo 15. preteč. m. v Šent-Jurju pokopali mladega učitelja, Josipa Dušnik-a. — Rajni je bil rojen v doberloveski fari 22. sept. l. 1838. V šolo je s posebnim vspehom hodil v Celjovcu, in l. 1855. je pripravništvo doveršil. Od 22. sept. 1855 in do 23. dec. 1857 je služil za podučitelja pri gluhomemih v Celjovcu, in od tod je bil v Zilsko dolino v Šent-Jur za učitelja zaterdno postavljen, kjer ga je nemila smert le prezgodaj pokosila. G. Dušnik je bil iskren Slovenec in marljiv učitelj. — Bolehal je pol drugo leto na jetiki. Nemila osoda mu je bila slednji čas še posebno žalost naklonila. Pokopal je namreč 15. febr. t. l. svojega očeta, in bil je potem res ptujec med ptujci. Tretji dan po očetovem pokopu se tudi on vleže, in ne zapusti postelje, razuu 13 ur pred smertjo za nekatere minute. Tada se pa dá obleči in k oknu peljati, skoz katero je ogledoval oblačno nebo, snežene goré in v dole razprosterto ravnino. Kaj je v njegovem notranjem vihralo, kaj je občutil, kdo vé? — Le solza, ki mu je v očesu zaigrala, je naznanila, da se je od vsega poslovil. — Po polnoči 13. t. m. je sam svečo tirjal, in zjutraj ob petih je previden s sv. dušno popotnico mirno v Gospodu zaspal. — Pri njegovem pogrebu, čeravno je bilo slabo vreme, se je še dosti ljudi sošlo; izmed službenih verstnikov pa sta ga le dva učitelja k grobu spremlila. — Bog daj njegoví duši sveti raj! —

Iz Kačjeka pod Mariborom. Ljubi „Tovars!“ Lepo Te pozdravim iz slovenskih gričev! Tako me veseli se s Tabo pomenkvati in Ti svoje serce razodevati, da ne morem drugače, da Ti vse naznamim, kar se kaj veselega za naš stan prigodí. Hvaležno opoznam, kako dober si nam slovenskim učiteljem. Očitno povem, da tudi mene, kakor mnoge, si Ti preobernal, koji smo bili poprej silo optujčeni. — Slava Bogu, Tebi in vsem Tvojim podpirateljem! — Nisim še čital, da bi kdo bil kaj omenil o našem novem šolskem poslopju pri sv. B — na veselem hribčeku, ki daleč okoli kaže pridno in verlo delo iskrenih domoljubov. Še le nekatere leta stoji nova šolska hiša, da malo takih, koje stavo pospeševali so verli gospodi duhovniki. Hvala njim in vsem dobrotnikom! Kinč je celi fari in soseskam. — Pa kaj bi veljala lepa lusčina, ako bi jedro ne bilo kaj vredno! Vendar za to vse je skerbljeno. Lahko tudi narodna šola pri nas napreduje, kjer buditelje in podpornike imamo. — Opravljajo se verlo male skušnje, učenci se vabijo v šolo i. t. d. Očitna hvala toraj č. g. F. C. župniku in novo izvoljenemu šolskemu okrajnemu ogledu! Geslo: „Z Bogom, naprej, z zložnimi močmi!“ si je zvolilo celo predstojništvo; — duh keršanstva in domoljubja veje pri vseh. —

Pred kratkim o veselem godu č. g. župnika pritekla je vsa šolska mladež v cerkvo molit za blagor občoljubljenega očeta, pa tudi ta so spet svojo milost in ljubezen očitno storili s tem, da je vsakteri malih obdarovan bil; pomnili bodo otročiči ta dan in ga v sercu ohranili.

Položili so novoizvoljeni milostljivi knezovladika Jakob Maksimilian serce na oltar svojih ovčic. — Kar prosili v duhu, prejeli smo! Božja previdnost nam je po serčnih željah dala pastirja, ki so obečavno vredni naslednik rajncega nepozabljivega Slomšeka. — Svesti si smo, da nas bodo ljubili kot oče tudi oni, — saj so naš rojak in bili so Slomšekov učenec in vidili, kak oče za dušni in telesni blagor svojih otročičev se trudi. Pozdravljen mili „Tovars“ in slovenski učitelji!

J. Dr. Vlasténski.

Iz Ljubljane. V 34. seji tukajšnega deželnega zbora 25. marca t. l. je prišlo na versto učilniško patronstvo. Govorilo se je mnogo zanimivega o naših ljudskih šolah. Drugič bomo od tega kaj več povedali.

Razpis preč. tukajšnega knezošk. konzistorija 24. febr. t. l. pod št. 50/15 učiteljem in učiteljskim pripravnikom živo priporoča, da naj bi vedno bolj pospeševali in živili sadjorejo. Za tega voljo se priporočate tudi dve ravno na svitlo dani nemški knjigi in sicer: „Der Steinbach Sepp, ein Freund der Obstbaumzucht für die Schuljugend“, in „Zucht und Pflege des Obstbaumes für Gartenbesitzer und Freunde der Obstbaumkultur“. Spisal P. Gertard Schirnhoffer. Ako se več teh iztisov naroči pri njem (na Dunaju Krugerstrasse h. št. 1016), se dobí perva knjiga namest 1 gold. za 80 kr., druga pa za 30 kr. — Naznanja se tudi, da ste prišle še dve drugi koristni knjigi na dan, prvič: „Liederbuch für die katholischen Volksschulen im Kaiserthume Oesterreich“. Sostavil Jožef Gabler in založilo dunajsko c. k. založništvo šolskih knjig. Velja z napevi 34 kr., in obsega 178 nemških pesem; drugič: „Wie kann man Bienenzucht mit Nutzen betreiben?“ Spisal Jožef Stern. Hvali se, da je koristna knjiga za učitelje, ki se pečajo s čebelorejo, pa tudi za preparandije in šolske knjižnice.

20. preteč. m. smo k pogrebu spremili obče spoštovanega gospoda Jožefa Globočnik-a, nekdanjega učenika veroznanstva in velikega prijatla in podpornika šolske mladine. Bog mu daj večni mir in pokoj!

Listnica. G. Fr. T. na M.: Pismo z 2 gold. smo prejeli in po namenu obrnili. — G. * * na B.: Pismo z 2 gold. 50 kr. in spis smo prejeli. Naročnino smo odrajtali, spis pa že pride v „Tovarsu“ na versto. Hvala Vam, pridni učitelj! — G. J. Š.: Vaš spis nas je zeló razveselil. Prihodnji „Tovars“ ga bo prinesel. Druga Vaša želja je prav dobra; vendar, ne bodite hudi, da jo „Tovars“ le v svoj predalček hrani. Prosimo, pišite nam še kaj!

Odgovorni vrednik:
Andrej Praprotnik.

Natiskar in založnik:
Jož. Rudolf Millo.